

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

SHODA MINULÉHO PŘÍČESTÍ S PŘEDMĚTEM PŘÍMÝM V ITALŠTINĚ,
V POROVNÁNÍ S FRANCOUZŠTINOU

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Radimský, Ph.D.

Autor práce: Sylva Plchová

Studijní obor: Italský jazyk

Ročník: 3.

2015

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 11.května 2015

.....
Sylva Plchová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce, panu doc. PhDr. Janu Radimskému, PhD., především za ochotu, vstřícnost a trpělivost při konzultacích a za veškeré rady a připomínky.

ANOTACE

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou shody minulého příčestí s předmětem přímým v italštině.

Práce je rozdělena na dvě části. V první, teoretické části, jsou podrobně popsána jednotlivá pravidla fungování shody minulého příčestí v italštině. Tato pravidla jsou následně konfrontována s pravidly pro shodu minulého příčestí ve francouzštině. Ve druhé, analytické části, je zkoumána frekvence výskytu nepovinné shody u vybraného vzorku sloves, která se pojí s předmětem přímým.

Cílem práce je ověřit, nakolik jsou předpokládaná pravidla nezávazné shody v italštině dodržována v různých typech a stylových vrstvách současných textů.

ANNOTATION

This thesis deals with the past participle agreement with the direct object in Italian.

The thesis itself is divided into two parts. The first, theoretical part, describes in detail the individual rules of functioning of the past participle agreement in Italian. These rules are then compared with the rules of past participle agreement in French. The second, analytical part, explores the frequency of occurrence of optional agreement with a selected sample of verbs that are used with direct objects in Italian.

The aim of the thesis is to verify how much are the rules for optional agreement in Italian observed in different types and stylistic layers in contemporary texts.

Obsah

Úvod.....	7
1 Shoda minulého příčestí v italštině.....	8
1.1 Shoda minulého příčestí s podmětem	9
1.2 Shoda minulého příčestí s předmětem přímým.....	9
1.2.1 Povinná shoda	10
1.2.2 Nepovinná shoda.....	11
2 Shoda minulého příčestí ve francouzštině.....	14
2.1 Shoda minulého příčestí s podmětem	14
2.2 Shoda minulého příčestí s předmětem přímým.....	14
2.2.1 Shoda příčestí ve složených časech s <i>avoir</i>	15
2.2.2 Shoda příčestí ve složených časech s <i>être</i>	17
3 Srovnání pravidel shody participia obou jazyků	19
3.1 Shoda ve složených časech s <i>avere</i> / <i>avoir</i>	19
3.2 Shoda ve složených časech s <i>essere</i> / <i>être</i>	21
3.3 Shrnutí.....	23
4 Frekvence výskytu nepovinné shody v italštině.....	24
4.1 Shoda participia se zájmeny <i>mi, ti, ci, vi</i>	24
4.1.1 Zájmena <i>mi, ti</i> v pozici přímého předmětu	25
4.1.2 Zájmena <i>ci, vi</i> v pozici přímého předmětu	29
4.1.3 Shrnutí zjištěných výsledků	34
4.2 Shoda participia se zájmennou částicí <i>ne</i>	36
4.2.1 Shrnutí zjištěných výsledků	39
Závěr.....	41
Resumé.....	42
Seznam použité literatury.....	44

Úvod

Tato bakalářská práce se bude zabývat problematikou shody minulého přičestí s předmětem přímým v italštině. Hlavním cílem bude ověřit, nakolik jsou předpokládaná pravidla nezávazné shody v italštině dodržována v různých typech a stylových vrstvách současných textů.

Problematikou shody participia s přímým předmětem jsem se již zabývala během svého předchozího studia. Jednalo se však o shodu participia ve francouzštině. Vzhledem k tomu, že italština i francouzština jsou oba románské jazyky a jsou si dost podobné, rozhodla jsem se, že pravidla shody minulého přičestí v italštině ještě porovnáím s pravidly pro francouzštinu. Cílem tohoto srovnání bude zjistit, zda jsou pravidla pro shodu minulého přičestí s přímým předmětem v obou jazycích podobná, nebo se naopak liší.

První část práce zevrubně popisuje, na základě práce s odbornou literaturou, pravidla fungování shody minulého přičestí v italštině a ve francouzštině. Oběma jazykům je věnována samostatná kapitola, ve které jsou vysvětlena jednotlivá pravidla shody minulého přičestí. Tato pravidla jsou názorně doplněna o konkrétní příklady. Na závěr jsou pravidla obou jazyků porovnána. Při tvorbě této části práce jsem čerpala především z italských a francouzských gramatik.

Druhá část práce se bude zaměřovat pouze na případy nepovinné shody minulého přičestí s předmětem přímým v italštině. Jelikož pro nepovinnou shodu nejsou v italštině jasně stanovená pravidla, cílem této části práce bude zjistit, jak často se tato shoda realizuje v italských textech. Frekvence výskytu nepovinné shody bude zkoumána u vybraného vzorku sloves, která se pojí s přímým předmětem. Výzkum bude prováděn pomocí italského jazykového korpusu itWaC. Výsledky výzkumu budou v závěru konfrontovány s pravidly pro nepovinnou shodu, která uvádějí italské gramatiky.

1 Shoda minulého přičestí v italštině

Jako shodu označujeme v jazyce vztah mezi slovy či syntagmaty, které sdílí jeden nebo více gramatických znaků (Renzi, Salvi, Cardinaletti, 1991: 227). Jedná se o gramatický jev, který je v jazyce velmi frekventovaný. U většiny světových jazyků dochází běžně ke shodě přísudku s podmětem. Také v italštině se nejčastěji shoduje sloveso ve finitním tvaru s podmětem, a to v rodě a čísle.

př. *I vulcani attivi **si trovano** tutti nell'Italia del Sud.* (Hamplová, 2004: 300)

Nicméně sloveso můžeme v italštině shodovat v některých případech i s předmětem, avšak pouze s předmětem přímým. K takové shodě dochází pouze ve složených časech. Jedná se konkrétně o shodu přímého předmětu s minulým přičestím (participiem) významového slovesa. Přímý předmět může být v tomto případě vyjádřen nominálním syntagmatem, větou či osobním zájmenem.

Shoda participia s předmětem přímým má své kořeny v latině. Ve staré italštině složené časy tvořené pomocným slovesem *avere* vyjadřující minulost vycházely z pozdně latinské formule *DŌMUM CONSTRŪCTAM HĀBEO* (*ho una casa costruita*). Původně tedy docházelo ke shodě minulého přičestí s nejbližším předmětem přímým (Serianni, 2007: 464).

I Luca Serianni uvádí, že ve skutečnosti se participium shodovalo tradičně s předmětem, ať už participiu předcházelo či následovalo.

př. *Cristina, cara creatura, affettuosa e malinconica, che io ho vista piangere tante volte...*

Giule Sanna fino a poco tempo prima aveva frequentata la casa...

(Serianni, 2007: 464)

V průběhu staletí se však postupně zapomínalo na původní význam participia, došlo k ustálení jeho formy a shoda se již tak striktně nedodržovala. Stále k ní však mohlo docházet. Neexistence jednotného úzu byla patrná obzvláště v italských literárních dílech, kdy jednotliví autoři zaujímali ke shodě různé postoje.

1.1 Shoda minulého příčestí s podmětem

Minulé příčestí se ve složených časech shoduje nejčastěji s podmětem.

Obecně platí, že se participium nepřechodných sloves (k doplnění svého významu nevyžadují přímý předmět) časovaných s pomocným slovesem *essere* vždy shoduje s podmětem.

př. *Maria è venuta.*

Piero e Maria sono lodati.

(Renzi, Salvi, Cardinaletti, 1991: 238)

Neměnná ale zůstávají participia nepřechodných sloves časovaných s pomocným slovesem *avere*.

př. *Piero ha dormito.* (Renzi, Salvi, Cardinaletti, 1991: 238)

Nicméně ve starším jazyce se shoda mohla objevovat i s těmito participii.

př. *...ell'ha forse vernata...* (Serianni, 2007: 463)

1.2 Shoda minulého příčestí s předmětem přímým

Přímý předmět pro doplnění svého významu vyžadují pouze slovesa, která označujeme jako přechodná (Hamplová, 2004: 215). Shoda minulého příčestí se tedy nemůže realizovat u sloves, která se nepojí s přímým předmětem. Dle italských gramatik se shoda přímého předmětu s participiem u přechodných sloves obecně neprovádí, a tak participium ve složených časech tvořených pomocným slovesem *avere* zůstává zpravidla neměnné.

př. *Hanno trovato una soluzione.* (Hamplová, 2004: 170)

Ho mangiato una pesca. (Salvi, Vanelli, 2004: 83)

Stěžejním kritériem pro shodu participia s přímým předmětem je ovšem pozice přímého předmětu. Minulé příčestí můžeme totiž s předmětem přímým shodovat pouze v případě, že mu předmět přímý předchází. Pokud se přímý předmět ve větě nachází za participiem, ke shodě nesmí dojít a participium musí zůstat neměnné.

Existují však případy, kdy ke shodě participia s předmětem přímým dojít musí. V takovém případě hovoříme o tzv. povinné (závazné) shodě. V italštině ale na rozdíl od francouzštiny existují i případy, kdy je shoda volitelná – tzv. nepovinná shoda.

V následujících podkapitolách si tyto situace podrobně rozebereme. Vycházet budeme z informací uvedených v italských gramatikách.

1.2.1 Povinná shoda

Pravidla pro povinnou shodu se v jednotlivých gramatikách poněkud liší. Hlavní podmínkou je, aby předmět přímý předcházel participiu. Autoři všech gramatik, ze kterých jsem čerpala, se shodují pouze na jednom případě, kdy je tato shoda striktně závazná, a to předchází-li před pomocným slovesem zájmeno ve 3. osobě jednotného či množného čísla *lo, la, li, le*.

př. *Li ho visti.* (Salvi, Vanelli, 2004: 83)

L'ho incontrata all'aeroporto. (Hamplová, 2004: 170)

Toto pravidlo se týká i složených časů tvořených pomocným slovesem *essere*. Předchází-li před participiem přímý předmět vyjádřený osobním zájmenem *lo, la, li* nebo *le*, shodujeme opět s tímto předmětem. Takové situace se vyskytují v těchto časech pouze u zvratných sloves, a to především u zvratných sloves zájmových (verbi riflessivi di affetto). Základním pravidlem nicméně stále zůstává, že se participium v těchto časech převážně shoduje v rodě a čísle s podmětem.

př. *La macchina, ce la siamo comprata l'anno scorso.* (Hamplová, 2004: 171)

I biscotti, se li è mangiati Paola. (Renzi, Salvi, Cardinaletti, 1991: 241)

Dle Serianniho v ostatních případech neexistuje jasná norma, kdy shodovat. Navíc uvádí, že aktuální tendence je nechávat participium neměnné, ať už je pozice přímého předmětu jakákoliv. Ačkoliv vzápětí přiznává, že pokud slovesu předchází právě osobní zájmeno *lo, la, li* nebo *le*, shoda je v tomto případě dost běžná.

Sylva Hamplová ve své Mluvnici uvádí ještě jeden případ závazné shody. A to pokud je podstatné jméno ve funkci přímého předmětu zastoupeno zájmenou částicí *ne*.

př. *Avete bevuto birra? Sì, ne abbiamo bevuta.*

Errori? Ne ha fatti molti.

(Hamplová, 2004: 170)

Dle Renziho, Salviho a Cardinalettiové toto pravidlo opět platí i pro složené časy *s essere*.

př. *Di biscotti, Paola non se ne è mangiati per niente.*
(Renzi, Salvi, Cardinaletti, 1991: 241)

Zároveň dodávají, že pokud je přímý předmět v těchto složených časech vyjádřen zájmennou částicí *ne*, můžeme shodovat dvěma způsoby. Shoda může nastat buď s podstatným jménem, na které *ne* odkazuje, anebo nastane shoda s podmětem → *Di biscotti, Paola se ne è mangiata*(Renzi, Salvi, Cardinaletti, 1991: 241). Nicméně dodávají, že k takové shodě dochází jen vzácně.

Problematika shody se zájmennou částicí *ne* ve funkci přímého předmětu je poněkud složitější a názory jednotlivých gramatiků se odlišují. Dle italských autorů jde spíše o případ nepovinné shody, proto bude větší pozornost této problematice věnována v podkapitole 1.2.2.

1.2.2 Nepovinná shoda

Případy nepovinné shody se týkají pouze italštiny. Ve francouzštině žádné takové případy neexistují. Hovoříme-li o nepovinné shodě, máme na mysli případy, kdy ke shodě participia s předmětem přímým může, ale nemusí dojít. Pokud bychom v těchto případech ponechali přídělné, není to považováno za chybu. Záleží především na mluvčím. Italské gramatiky uvádějí vesměs dva hlavní případy, ve kterých může ke shodě přímého předmětu s přídělným minulým docházet:

- 1) je-li předmětem přímým zájmeno v 1. či 2. osobě jednotného či množného čísla
mi, ti, ci, vi

př. *Maria, non ti ho vista alla festa.* (Renzi, Salvi, Cardinaletti, 1991: 239)
Ci ha sorpresi con la sua proposta. (Hamplová, 2004: 170)

- 2) je-li předmětem přímým zájmenná částice *ne*

př. *Dei confetti, ne ha mangiati la metà.* (Salvi, Vanelli, 2004: 83)
Birra, non ne ho bevuta. (Renzi, Salvi, Cardinaletti, 1991: 240)

Ke shodě participia se zájmenou částicí *ne* zaujímají jednotliví autoři poněkud rozdílná stanoviska. V podstatě se ale shodují na tom, že je tato shoda nepovinná. Salvi a Vanelliová například ve své gramatice uvádějí, že shoda s touto částicí je sice nepovinná, nýbrž preferovaná. Renzi, Salvi a Cardinalettiová se k této problematice vyjadřují o něco zevrubněji. K nepovinné shodě se zájmenou částicí *ne*, dle těchto autorů, může dojít v případě, že je tato částice doprovázena přesným údajem množství. V takové situaci se může participium shodovat buď se zmíněným údajem množství, nebo s příslušným podstatným jménem. Stejně stanovisko zaujímá i Sylva Hamplová.

př. *Hai comprato arance? Ne ho comprati due chili.*

Hai comprato arance? Ne ho comprate due chili.

(Hamplová, 2004: 171)

Hamplová dodává, že v praxi se participium nejčastěji shoduje se substantivem zastoupeným *ne*, pokud je množství vyjádřeno číslovkou nebo neurčitým zájmenem.

př. *Ne (=di sigarette) ha fumate dieci (molte).* (Hamplová, 2004: 171)

Avšak v případě, kdy je toto množství vyjádřeno podstatným jménem, je běžnější shoda právě s tímto substantivem.

př. *Ne (=di sigarette) ha fumati due pacchetti.* (Hamplová, 2004: 171)

Toto jsou dva nejčastější případy nepovinné shody, které se vyskytovaly v gramatikách italských autorů. Sylva Hamplová navíc ve své Mluvnici uvádí ještě další dva případy, u kterých je shoda volitelná. Shodovat, dle Sylvy Hamplové, tedy můžeme ještě v následujících případech:

1) s tázacím přídavným jménem *quanto*

př. *Quanti racconti di Alberto Moravia hai letti?*

Quante cartoline hai spedite?

(Hamplová, 2004: 170)

2) ve vztažné větě, pokud je přímý předmět obsažen ve větě řídicí

př. *La signora che ti ho presentata...*

Le canzoni che hai ascoltate...

(Hamplová, 2004: 171)

V tomto bodě si však Hamplová odporuje s Renzim, Salvim a Cardinalettiovou, kteří naopak uvádějí, že pokud je přímý předmět upřesněn vztahnou větou, participium zůstává zpravidla neměnné.

př. *Una pesca che ho mangiato ieri era piuttosto acerba.*
(Renzi, Salvi, Cardinaletti, 1991: 239)

Vzápětí však dodávají, že například ve starém jazyce, vyšších stylistických variantách či v určitých regionálních variantách jazyka na jihu Itálie není tato shoda vyloučena.

2 Shoda minulého příčestí ve francouzštině

Ve francouzštině je rovněž nejběžnější shoda slovesa ve finitním tvaru s podmětem, a to v rodě a čísle.

př. *Suivez-vous les tendances de l'art moderne?* (Hendrich, Radina, Tláskal, 2001: 194)

A stejně jako v italštině může ve složených časech nastat i shoda s předmětem, a to s předmětem přímým. Předmět přímý pak vždy shodujeme s minulým příčestím významového slovesa.

2.1 Shoda minulého příčestí s podmětem

Francouzština se v tomto případě od italštiny nijak neliší. Příčestí minulé se též shoduje s podmětem v rodě a čísle vždy, je-li užito ve složených časech tvořených pomocným slovesem *être*.

př. *Elle est sortie avec des amis.*

Elles se sont restées à la campagne.

(Taišlová, 2002: 140)

Ve složených časech tvořených pomocným slovesem *avoir* se participium s podmětem ve francouzštině nikdy neshoduje.

2.2 Shoda minulého příčestí s předmětem přímým

I ve francouzštině shoda nastává ve většině případů pouze u přechodných sloves. Základním pravidlem je, že participium ve složených časech tvořených pomocným slovesem *avoir* zůstává zpravidla neměnné. Shoda minulého příčestí se však může realizovat v případě, že přímý předmět participiu předchází. Jestliže ho ale následuje, nikdy neshodujeme. I v tomto jazyce existují případy, kdy ke shodě participia s předmětem přímým musí povinně dojít – hovoříme o tzv. povinné (závazné) shodě.

Ve francouzštině jsou pro povinnou shodu, na rozdíl od italštiny, jasně stanovená pravidla. Ke shodě participia s přímým předmětem dochází nejčastěji ve složených časech tvořených pomocným slovesem *avoir*, avšak, podobně jako v italštině, existuje případ shody i ve složených časech tvořených pomocným slovesem *être*.

Dle Grevisse a Goosseho se shoda přičestí ve francouzštině týká převážně psaného jazyka. V mluveném projevu se totiž pouze několik participií v ženském rodě slyšitelně liší od participií v rodě mužském (př. *mis, pris, fait, joint* atd.). Toto pravidlo v mluveném projevu tak často nedodržují ani samotní rodilí mluvčí.

Nyní si podrobně rozebereme jednotlivé případy závazné shody.

2.2.1 Shoda přičestí ve složených časech s *avoir*

Ve složených časech s pomocným slovesem *avoir* zůstává ve francouzštině participium zpravidla neměnné. Stojí-li však před slovesem předmět přímý, shodujeme participium v rodě a čísle s tímto předmětem. Předmět přímý předchází slovesu:

- je-li vyjádřen osobním zájmenem

př. *Vos clefs, je les ai mises dans le tiroir de droite.*
(Hendrich, Radina, Tláskal, 2001: 417)
Tu as invité Sophie? Oui, je l'ai invitée. (Taišlová, 2002: 151)

Pozor na záměnu elidované formy osobního zájmena *le, la* a neurčitého zájmena *le*. V případě, že je předmětem přímým neurčité zájmeno *le*, které představuje celou větu, shoda se nerealizuje.

př. *Cette étude est moins difficile que je ne l'avais estimé.*
(Grevisse, Goosse, 1995: 309)

- je-li vyjádřen vztažným zájmenem *que*

př. *Les amis que j'ai vus hier...* (Denis, Sancier-Château, 1994: 390)
C'est la lettre que tu as ouverte. (Hendrich, Radina, Tláskal, 2001: 417)

- je-li v tázací či zvolací konstrukci

př. *Combien de lettres avez-vous reçues?* (Taišlová, 2002: 151)
Quelles erreurs il a commises! (Hendrich, Radina, Tláskal, 2001: 417)

Je třeba ovšem dávat pozor na případy, ve kterých se shoda minulého přičestí s předcházejícím předmětem přímým nikdy nerealizuje. Takových případů je ve francouzštině relativně velké množství, a proto si uvedeme pouze ty nejběžnější. Participium se tedy nikdy neshoduje s předmětem přímým:

- pokud je zastoupen zájmeným příslovcem *en*

př. *Cet ami m'a envoyé des nouvelles. En avez-vous reçu également?*
(Houziaux, 1970: 138)

Les pommes? Nous en avons mangé plusieurs. (Taišlová, 2002: 151)

Houziaux však uvádí, že pokud zájmenému příslovcí *en* předchází příslovce množství, shoda se běžně realizuje.

př. *Combien en a-t-on vus*
Qui du soir au matin sont pauvres devenus!
(Houziaux, 1970: 138)

- u nepřechodných sloves *coûter, valoir, peser, mesurer, marcher, courir, vivre, dormir, régner, durer* v jejich původním, nikoliv přeneseném významu

př. *Les vingt minutes que j'ai marché / couru.* (Grevisse, Goosse, 1995: 308)
Les trois ans que nous avons vécu... (Taišlová, 2002: 151)

- u neosobních sloves

př. *Les sommes qu'il a fallu ont paru énormes.*
(Grevisse, Goosse, 1995: 308)
Les incidents qu'il y a eu... (Frontier, 1997: 622)

Je otázka, zda je u těchto sloves předcházející podstatné jméno ve větě řídicí opravdu přímým předmětem.

- následuje-li po participiu infinitiv, k němuž se přímý předmět vztahuje

př. *Les lettres qu'elle a dû / voulu écrire...*
La chanson que j'ai entendu chanter.
(Taišlová, 2002: 152)

Grevisse a Goose dále uvádějí, že participium následované infinitivem se ovšem shoduje s předmětem přímým, který mu předchází, pokud je osoba či předmět označovaný tímto předmětem činitelem děje vyjádřeného infinitivem.

př. *Les violonistes que j'ai entendus jouer sont habiles.* (Les violonistes jouent)
(Grevisse, Goosse, 1995: 309)

➤ ve spojeních *avoir à, donner à, laisser à* + infinitiv

př. *La rédaction que j'ai eu à écrire...*

Les personnes qu'on m'a donné à décrire...

(Taišlová, 2002: 152)

2.2.2 Shoda příčestí ve složených časech s *être*

Ke shodě minulého příčestí s předmětem přímým ve složených časech s *être* dochází pouze u zvratných sloves. Do této kategorie spadají i slovesa, která jsou sama o sobě přechodná. Pokud jim však předchází zvrtné zájmeno (je předmětem přímým), časujeme je s pomocným slovesem *être* a shodu realizujeme právě s tímto zájmenem (stejně jako ve složených časech s *avoir*). Z hlediska významu je možné rozlišovat:

- 1) zvrtná slovesa vlastní (spadají sem i zvrtná slovesa reciproční = se vzájemným významem)

př. *Paul s'habille.*

Nous nous sommes rencontrés.

(Hendrich, Radina, Tláskal, 2001: 383)

- 2) zvrtná slovesa mající trpný význam

př. *Un nouveau quartier de la banlieue de Paris s'appelle La Défense. (...est appelé La Défense)*

(Hendrich, Radina, Tláskal, 2001: 383)

- 3) zvrtná slovesa mající pouze zvrtnou formu

př. *s'évanouir, se suicider, se méfier, s'enfuir ...*

Pro shodu u těchto sloves je stěžejním faktorem syntaktická funkce zájmena *se*. U zvratných sloves vlastních se může zvrtné zájmeno *se* objevit ve funkci přímého předmětu, a v takovém případě dochází ke shodě participia s tímto zájmenem.

př. *Ces enfants se sont embrassés.* (Houziaux, 1970: 140)

Elle s'est blessée au doigt. (Grevisse, Goosse, 1995: 311)

Marie s'est lavée. (Hendrich, Radina, Tláskal, 2001: 417)

Zvratné zájmeno *se* však může mít u těchto sloves i funkci nepřímého předmětu, proto je třeba umět tyto předměty pečlivě rozlišovat.

př. *Marie s'est lavé la figure.* (Hendrich, Radina, Tláskal, 2001: 417)

Hendrich, Radina a Tláskal vysvětlují, že v češtině rozlišujeme u zvratného zájmena přímý předmět od nepřímého předmětu jeho tvarem: umývat se (předmět přímý, 4.pád); umývat si (předmět nepřímý, 3.pád). Francouzština má však pro oba případy pouze jediný tvar: *se*. Z tohoto tvaru ovšem často nepoznáme, o jaký předmět se jedná. Uvádějí tedy, jak je možné od sebe tyto předměty rozeznat. „*K rozlišení předmětů pomůže příslušné sloveso nezvratné: Elle a lavé qui? Elle-même. (Předmět přímý.) Elle a lavé la figure à qui? A elle-même. (Předmět nepřímý.)*“

U zvratných sloves majících trpný význam a u sloves majících pouze zvratnou podobu nemá zvraté zájmeno *se* žádnou syntaktickou funkci, a proto v těchto případech dochází pouze ke shodě participia s podmětem.

př. *Les soldats se sont emparés de la forteresse.*

Ces fruits se sont bien vendus.

(Houziaux, 1970: 140)

Také u zvratných sloves však existují výjimky. U následujících zvratných sloves vlastních zůstává participium vždy neměnné: *se rire, se plaire* a jeho složeniny (*se déplaître, se complaire*), *se succéder, se rendre compte* a *s'imaginer*, pokud za ním následuje vztažné zájmeno *que* či infinitiv.

př. *Nous nous sommes **imaginé** pouvoir réussir sans efforts.*

*Ils se sont **plu** à nous contrarier.*

(Houziaux, 1970: 140)

3 Srovnání pravidel shody participia obou jazyků

Italština i francouzština patří do skupiny románských jazyků, tedy jazyků, které se vyvinuly z latiny. Z tohoto důvodu nalezneme mezi těmito dvěma jazyky spoustu podobných rysů. To se týká i problematiky shody minulého přičestí.

Ke shodě participia může v obou jazycích docházet nejen ve složených časech tvořených pomocným slovesem *avere / avoir*, ale i ve složených časech s pomocným slovesem *essere / être*. Nyní si tedy porovnáme oba dva případy.

3.1 Shoda ve složených časech s *avere / avoir*

Minulé přičestí v obou jazycích zůstává v těchto časech zpravidla neměnné. Existují však případy, kdy může docházet ke shodě participia. Tato situace nastává v obou jazycích pouze v případě, že minulému přičestí předchází přímý předmět. Nachází-li se předmět přímý za participiem, shoda se ani v jednom jazyce nerealizuje.

Předmět přímý může být vyjádřen různými způsoby – např. nominálním syntagmatem, větou či osobním zájmenem. Tento faktor hraje stěžejní roli. V italštině totiž dochází povinně ke shodě participia pouze v případě, že mu předchází přímý předmět vyjádřený osobním zájmenem ve 3. osobě jednotného či množného čísla *lo, la, li, le*. Je-li vyjádřen zájmenem 1. či 2. osoby jednotného či množného čísla *mi, ti, ci, vi*, není povinné shodovat. V tomto případě záleží především na samotných mluvčích. Shoda se tedy někdy v těchto případech objevovat může. Ve francouzštině také povinně shodujeme s předcházejícím osobním zájmenem, na rozdíl od italštiny však shodujeme se zájmenem ve všech osobách.

Nyní si tuto situaci v obou jazycích názorně porovnáme. Shodu participia budu demonstrovat na slovesech *invitare / inviter*.

ITALŠTINA			FRANCOUZŠTINA		
Přímým předmětem os. zájmeno	Rod	Tvar participia	Přímým předmětem os. zájmeno	Rod	Tvar participia
<i>mi</i>	muž.	<i>mi ha invitato</i>	<i>me</i>	muž.	<i>il <u>m</u>'a invité</i>
	žen.	<i>mi ha invitato (invitata)</i>		žen.	<i>il <u>m</u>'a invitée</i>

<i>ti</i>	muž.	<i>ti ha invitato</i>	<i>te</i>	muž.	<i>il t'a invité</i>
	žen.	<i>ti ha invitato (invitata)</i>		žen.	<i>il t'a invitée</i>
<i>lo</i>	muž.	<i>l'ha invitato</i>	<i>le</i>	muž.	<i>il l'a invité</i>
<i>la</i>	žen.	<i>l'ha invitata</i>	<i>la</i>	žen.	<i>il l'a invitée</i>
<i>ci</i>	muž.	<i>ci ha invitato (invitati)</i>	<i>nous</i>	muž.	<i>il nous a invités</i>
	žen.	<i>ci ha invitato (invitate)</i>		žen.	<i>il nous a invitées</i>
<i>vi</i>	muž.	<i>vi ha invitato (invitati)</i>	<i>vous</i>	muž.	<i>il vous a invités</i>
	žen.	<i>vi ha invitato (invitate)</i>		žen.	<i>il vous a invitées</i>
<i>li</i>	muž.	<i>li ha invitati</i>	<i>les</i>	muž.	<i>il les a invités</i>
<i>le</i>	žen.	<i>le ha invitate</i>		žen.	<i>il les a invitées</i>

V italštině již další závazná pravidla pro shodování participia s přímým předmětem v těchto časech neexistují. Ve francouzštině však ano.

Participium ve francouzštině dále povinně shodujeme s přímým předmětem, který je vyjádřen vztažným zájmenem *que*. Italština se vztažným zájmenem *che* v tomto případě shodu zpravidla nerealizuje. V následující tabulce jsem pro danou problematiku ve francouzštině použila vzorové příklady z teoretické části, a následně jsem je přeložila do italštiny, aby byly rozdíly v pravidlech více patrné.

Francouzština	Italština
<i>Les amis <u>que</u> j'ai vus hier...</i>	<i>Gli amici che ho visto ieri...</i>
<i>C'est la lettre <u>que</u> tu as ouverte.</i>	<i>È la lettera che hai aperto.</i>

Posledním případem, kdy se ve francouzštině povinně realizuje shoda, jsou tázací a vytýkáací konstrukce, ve kterých opět přímý předmět participiu předchází. Italština zachovává i v tomto případě participium zpravidla neměnné. Níže uvedené příklady pro francouzštinu jsou opět převzaty z teoretické části, a následně přeloženy do italštiny.

Francouzština	Italština
<i>Combien de <u>lettres</u> avez-vous reçues?</i>	<i>Quante lettere avete ricevuto?</i>
<i>Quelles <u>erreurs</u> il a commises!</i>	<i>Che errori ha commesso!</i>

Ve francouzštině v případě shody participia s předcházejícím přímým předmětem ještě existují určité výjimky. Ty jsou přehledně uvedeny v kapitole 2.2.1. Jednou z těchto výjimek, o které bych se ještě ráda zmínila, jsou případy, kdy participiu předchází ve funkci přímého předmětu zájmenné příslovce *en*, v italštině zájmenná částice *ne*. V italštině je totiž možné shodovat eventuálně i s touto částicí. Tato shoda je dle italských gramatiků sice nepovinná, nýbrž preferovaná. Pokud ji tedy provedeme, participium shodujeme vždy v rodě a čísle, které tato zájmenná částice představuje. Ve francouzštině se však s tímto zájmenným příslovcem shoda nikdy nerealizuje. Opět využiji vzorových příkladů z teoretické části, a následně je přeložím do italštiny.

Francouzština	Italština
<i>Les pommes? Nous en avons mangé plusieurs.</i>	<i>Delle mele? <u>Ne</u> abbiamo mangiate parecchie.</i>
<i>Cet ami m'a envoyé des nouvelles. En avez-vous reçu également?</i>	<i>Questo amico mi ha mandato le notizie. <u>Ne</u> avete anche ricevute?</i>

Kromě výše uvedených případů zůstává v obou jazycích participium v těchto časech vždy neměnné.

3.2 Shoda ve složených časech s *essere* / *être*

V obou jazycích dochází ke shodě participia v těchto časech pouze u zvrtných sloves. Ve francouzštině v těchto časech shodujeme pouze u zvrtných sloves vlastních, v italštině se tato shoda týká především zvrtných sloves zájmových.

Francouzština realizuje shodu participia u zvrtných sloves vlastních se zvrtným zájmenem *se*, plní-li funkci přímého předmětu, a to v rodě i v čísle. V italštině v těchto případech shodujeme vždy s podmětem.

Francouzština	Italština
<i>Ces enfants <u>se</u> sont embrassés.</i>	<i>Questi <u>bambini</u> si sono baciati.</i>
<i>Marie <u>s'</u>est lavée.</i>	<i><u>Maria</u> si è lavata.</i>

Příklady pro francouzštinu jsou převzaty z teoretické části, a poté přeloženy do italštiny.

V případě italštiny se povinně realizuje shoda v těchto časech především u zvrtných sloves zájmových, avšak pouze v případě, předchází-li před participiem přímý předmět vyjádřený osobním zájmenem *lo, la, li* nebo *le*. Francouzština však tyto konstrukce vyjadřuje často jiným způsobem. Nejčastěji používá zvrtná slovesa vlastní, ve kterých zájmeno *se* plní vždy funkci nepřímého předmětu a přímý předmět se vyskytuje až za participiem. Shoda se pak tudíž nerealizuje.

Italština	Francouzština
<i>La macchina, ce <u>la</u> siamo comprata l'anno scorso.</i>	<i>Nous <u>nous</u> (COI)¹ sommes acheté la voiture l'année dernière.</i>
<i>I biscotti, se <u>li</u> è mangiati Paola.</i>	<i>Pauline <u>s'</u>est (COI) mangé les biscuits.</i>

Příklady pro italštinu jsem opět převzala z teoretické části, a poté jsem je přeložila do francouzštiny.

V italštině pak v těchto časech, kromě výše uvedeného případu, shodujeme ještě se zájmennou částicí *ne*.

př. *Di biscotti, Paola non se ne è mangiati per niente.*

(Renzi, Salvi, Cardinaletti, 1991: 241)

¹ COI = complément d'objet indirect (nepřímý předmět)

Pro oba jazyky platí, že ve všech ostatních případech se participium v těchto časech převážně shoduje v rodě a čísle s podmětem.

3.3 Shrnutí

Ačkoliv by se dalo předpokládat, že pravidla obou těchto jazyků pro shodu participia s předmětem přímým budou podobná, z provedeného srovnání je patrné, že se výrazně liší. Shodují se v podstatě jen v jednom bodě, a to předchází-li participiu ve složených časech s *avere* / *avoir* předmět přímý vyjádřený osobním zájmenem ve 3. osobě jednotného či množného čísla *lo, la, li, le / le, la, les*. Pro ostatní případy má každý jazyk svá vlastní pravidla.

Mimo jiné, ve francouzštině je shoda participia s předmětem přímým vlastnězáležitostí především psaného jazyka, jak uvádí Grevisse a Goosse. V mluvě totiž, kromě několika málo případů, není téměř rozpoznatelná. Naopak v italštině není shoda participia s tímto předmětem záležitostí pouze jazyka psaného, ale je jasně identifikovatelná i v mluveném projevu.

4 Frekvence výskytu nepovinné shody v italštině

Tato část práce bude zaměřena výhradně na problematiku nepovinné shody minulého přičestí s předmětem přímým v italštině. Vzhledem k tomu, že shoda minulého přičestí je v tomto případě volitelná a záleží především na samotných rodilých mluvčích, pokusím se vyzkoumat, jak často se případy nepovinné shody vyskytují v italských textech. Frekvenci výskytu nepovinné shody budu zkoumat u dvou hlavních případů, které uvádějí italské gramatiky. Zaměřím se tedy na případy, ve kterých participiu předchází ve funkci přímého předmětu zájmeno v 1. či 2. osobě jednotného či množného čísla *mi*, *ti*, *ci*, *vi* a na případy, kdy participiu ve funkci přímého předmětu předchází zájmenná částice *ne*. Výskyt shody u těchto případů budu zjišťovat pomocí italského jazykového korpusu itWaC, který je součástí projektu Českého národního korpusu.

Před samotným zkoumáním si nejdříve vytvořím vzorek přechodných italských sloves, na kterých bude tato shoda následně ověřována. Veškerá zjištění a údaje budou přehledně zpracovány do tabulek a na závěr budou zjištěné výsledky porovnány s pravidly uvedenými v italských gramatikách.

4.1 Shoda participia se zájmeny *mi*, *ti*, *ci*, *vi*

Pokud je přímý předmět vyjádřen osobním zájmenem 1. a 2. osoby jednotného či množného čísla, můžeme realizovat shodu participia s tímto zájmenem. V italských gramatikách však není uvedeno, zda je běžnější zachovat participium neměnné či ho shodovat. Proto se nyní pokusím na vybraném vzorku sloves pomocí korpusu zjistit, jak často ke shodě s těmito zájmeny dochází.

Pro svou analýzu jsem si vybrala slovesa *vedere*, *incontrare*, *sorprendere*, *invitare* a *scoprire*. Tato slovesa se často vyskytovala v příkladech uvedených pro jednotlivé typy shody, proto jsem usoudila, že právě na těchto slovesech se bude nepovinná shoda dobře demonstrovat.

U každého slovesa budu nejprve zjišťovat, jak často se vyskytuje shoda participia s předcházejícími zájmeny v jednotném čísle. Zjištěné výsledky zpracuji do tabulek. V každé tabulce vždy uvedu počet výskytů neměnného tvaru participia ve všech možných osobách a počet výskytů tvarů, které se s těmito zájmeny shodují.

Poté u všech sloves rozeberu situace, kdy participiu předchází zájmena v množném čísle. Postupovat budu stejně jako v předešlém případě.

Vzniklé výsledky obou případů následně porovnám a pokusím se z nich vyvodit nějaký závěr.

4.1.1 Zájmena *mi, ti* v pozici přímého předmětu

Nyní budu ověřovat, jak často dochází ke shodě participia s předcházejícími zájmeny v jednotném čísle. U všech sloves budou uvedeny dvě tabulky, pro každé zájmeno jedna.

a) shoda u slovesa *VEDERE*

Nejprve si vyhledáme případy shody s předcházejícím zájmenem *mi*.

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>mi hai visto</i>	176	<i>mi hai vista</i>	27
<i>mi ha visto</i>	718	<i>mi ha vista</i>	112
<i>mi avete visto</i>	48	<i>mi avete vista</i>	4
<i>mi hanno visto</i>	258	<i>mi hanno vista</i>	39
CELKEM	1200	CELKEM	182

Stejným způsobem ověříme tvar participia s předcházejícím zájmenem *ti*.

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>ti ho visto</i>	881	<i>ti ho vista</i>	217
<i>ti ha visto</i>	134	<i>ti ha vista</i>	13
<i>ti abbiamo visto</i>	115	<i>ti abbiamo vista</i>	3
<i>ti hanno visto</i>	62	<i>ti hanno vista</i>	10
CELKEM	1192	CELKEM	243

Nyní můžeme ještě porovnat celkový výskyt shody s těmito předcházejícími zájmeny. Sečteme tedy počet výskytů neměnného tvaru participia a porovnáme se součtem výskytů shody participia.

	Počet výskytů celkem
Neměnný tvar participia	2392
Shoda participia	425

Z tabulek tedy jasně vyplývá, že u slovesa *vedere* převládají případy, kdy participium zůstává neměnné a shoda se s předcházejícími zájmeny v jednotném čísle tedy nerealizuje.

Je třeba si však uvědomit, že z neměnného tvaru participia *visto* nepoznáme, zda mluvčí provedl shodu se zájmenem *mi / ti*, které představuje osobu rodu mužského, nebo ponechal participium neměnné, i přesto, že zájmeno představuje osobu rodu ženského. Stejně tomu bude i u zbylých sloves. Tyto údaje tedy nejsou úplně směrodatné, a proto je třeba brát tento fakt v potaz. Věrohodnější výsledky nám poskytnou případy s předcházejícími zájmeny *ci* a *vi*, u kterých je shoda naprosto evidentní.

Zbylá slovesa si nicméně i přesto rozebereme a pokusíme se ověřit, zda budou výsledky stejné či podobné jako u slovesa *vedere*.

b) shoda u slovesa **SORPRENDERE**

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>mi hai sorpreso</i>	16	<i>mi hai sorpresa</i>	2
<i>mi ha sorpreso</i>	596	<i>mi ha sorpresa</i>	25
<i>mi avete sorpreso</i>	8	<i>mi avete sorpresa</i>	0
<i>mi hannosorpreso</i>	70	<i>mi hanno sorpresa</i>	6
CELKEM	690	CELKEM	33

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>ti ho sorpreso</i>	5	<i>ti ho sorpresa</i>	1
<i>ti ha sorpreso</i>	30	<i>ti ha sorpresa</i>	5
<i>ti abbiamo sorpreso</i>	0	<i>ti abbiamo sorpresa</i>	0
<i>ti hanno sorpreso</i>	5	<i>ti hanno sorpresa</i>	2
CELKEM	40	CELKEM	8

	Počet výskytů celkem
Neměnný tvar participia	730
Shoda participia	41

U slovesa *sorprendere* se dle zjištěných výsledků v drtivé většině případů participium s předcházejícími zájmeny *mi* a *ti* neshoduje.

c) shoda u slovesa **INCONTRARE**

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>mi hai incontrato</i>	11	<i>mi hai incontrata</i>	3
<i>mi ha incontrato</i>	19	<i>mi ha incontrata</i>	5
<i>mi avete incontrato</i>	1	<i>mi avete incontrata</i>	0
<i>mi hanno incontrato</i>	8	<i>mi hanno incontrata</i>	1
CELKEM	39	CELKEM	9

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>ti ho incontrato</i>	121	<i>ti ho incontrata</i>	49
<i>ti ha incontrato</i>	18	<i>ti ha incontrata</i>	1
<i>ti abbiamo incontrato</i>	6	<i>ti abbiamo incontrata</i>	0
<i>ti hanno incontrato</i>	2	<i>ti hanno incontrata</i>	0
CELKEM	148	CELKEM	50

	Počet výskytů celkem
Neměnný tvar participia	187
Shoda participia	59

U slovesa *incontrare* již není rozdíl mezi oběma případy tak vysoký, jako tomu bylo u předchozích dvou sloves. Přesto se však ve více případech stále zachovává participium neměnné. Výskyt shody u tohoto slovesa nicméně rozhodně není zanedbatelný.

d) shoda u slovesa *INVITARE*

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>mi hai invitato</i>	26	<i>mi hai invitata</i>	3
<i>mi ha invitato</i>	470	<i>mi ha invitata</i>	84
<i>mi avete invitato</i>	18	<i>mi avete invitata</i>	1
<i>mi hanno invitato</i>	179	<i>mi hanno invitata</i>	23
CELKEM	693	CELKEM	111

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>ti ho invitato</i>	64	<i>ti ho invitata</i>	2
<i>ti ha invitato</i>	46	<i>ti ha invitata</i>	3
<i>ti abbiamo invitato</i>	4	<i>ti abbiamo invitata</i>	0
<i>ti hanno invitato</i>	12	<i>ti hanno invitata</i>	2
CELKEM	126	CELKEM	7

	Počet výskytů celkem
Neměnný tvar participia	819
Shoda participia	118

Z tabulek jasně vyplývá, že i u slovesa *invitare* se shoda s předcházejícími zájmeny *mi, ti* většinou nerealizuje.

e) shoda u slovesa *SCOPRIRE*

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>mi hai scoperto</i>	23	<i>mi hai scoperta</i>	6
<i>mi ha scoperto</i>	29	<i>mi ha scoperta</i>	2
<i>mi avete scoperto</i>	41	<i>mi avete scoperta</i>	3
<i>mi hanno scoperto</i>	21	<i>mi hanno scoperta</i>	4
CELKEM	114	CELKEM	15

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>ti ho scoperto</i>	34	<i>ti ho scoperta</i>	12
<i>ti ha scoperto</i>	12	<i>ti ha scoperta</i>	2
<i>ti abbiamo scoperto</i>	6	<i>ti abbiamo scoperta</i>	4
<i>ti hanno scoperto</i>	7	<i>ti hanno scoperta</i>	0
CELKEM	59	CELKEM	18

	Počet výskytů celkem
Neměnný tvar participia	173
Shoda participia	33

Jak je patrné z výše uvedených tabulek, u slovesa *scoprire* se také participium zachovává zpravidla neměnné.

Na základě rozboru jednotlivých sloves a zjištěných výsledků tedy můžeme pozorovat následující tendenci: v italštině se participium s předcházejícími zájmeny *mi*, *ti* v pozici přímého předmětu ve většině případů neshoduje. Přestože se shoda participia s těmito zájmeny může vyskytovat, dochází k ní relativně zřídka.

4.1.2 Zájmena *ci*, *vi* v pozici přímého předmětu

Předchází-li participiu osobní zájmeno v množném čísle, shoda může nastat dvojí. Záleží na gramatickém rodě zájmena. Zvlášť tedy shodujeme participium s předcházejícím zájmenem v rodě mužském a zvlášť v rodě ženském. V každé tabulce proto uvedu oba dva případy. Při analýze budu postupovat stejným způsobem jako v předcházející kapitole.

a) shoda u slovesa **VEDERE**

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>ci hai visto</i>	25	<i>ci hai visti / viste</i>	21 / 0
<i>ci ha visto</i>	506	<i>ci ha visti / viste</i>	350 / 14
<i>ci avete visto</i>	7	<i>ci avete visti / viste</i>	3 / 2
<i>ci hanno visto</i>	189	<i>ci hanno visti / viste</i>	95 / 8
CELKEM	727	CELKEM	493

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>vi ho visto</i>	132	<i>vi ho visti / viste</i>	53 / 4
<i>vi ha visto</i>	63	<i>vi ha visti / viste</i>	19 / 4
<i>vi abbiamo visto</i>	24	<i>vi abbiamo visti / viste</i>	3 / 0
<i>vi hanno visto</i>	70	<i>vi hanno visti / viste</i>	4 / 0
CELKEM	289	CELKEM	87

	Počet výskytů celkem
Neměnný tvar participia	1016
Shoda participia	580

Z tabulek je patrné, že ačkoliv se opět zachovává participium zpravidla neměnné, realizuje se shoda u slovesa *vedere* s předcházejícími zájmeny *ci* a *vi* poměrně často. Z výsledků ještě vyplývá, že se ve většině případů vyskytuje shoda spíše se zájmenem v rodě mužském.

b) shoda u slovesa **SORPRENDERE**

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>ci hai sorpreso</i>	0	<i>ci hai sopresi / sorprese</i>	0 / 0
<i>ci ha sorpreso</i>	118	<i>ci ha sopresi / sorprese</i>	94 / 0
<i>ci avete sorpreso</i>	0	<i>ci avete sopresi / sorprese</i>	0 / 0
<i>ci hanno sorpreso</i>	30	<i>ci hanno sopresi / sorprese</i>	4 / 0
CELKEM	148	CELKEM	98

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>vi ho sorpreso</i>	1	<i>vi ho sopresi / sorprese</i>	1 / 0
<i>vi ha sorpreso</i>	13	<i>vi ha sopresi / sorprese</i>	0 / 0

<i>vi abbiamo sorpreso</i>	1	<i>vi abbiamo sorpresi / sorprese</i>	0 / 0
<i>vi hanno sorpreso</i>	3	<i>vi hanno sorpresi / sorprese</i>	0 / 0
CELKEM	18	CELKEM	1

	Počet výskytů celkem
Neměnný tvar participia	166
Shoda participia	99

Dle celkového počtu výskytů v poslední tabulce to vypadá, že ke shodě participia slovesa *sorprendere* s těmito zájmeny dochází relativně často. Pokud se však podíváme na jednotlivé výsledky pořádně, všimneme si, že toto číslo v podstatě zastupuje pouze shoda participia se zájmenem *ci*. Zajímavé je, že se shoda s těmito zájmeny v ženském rodě nevyskytla ani jednou. To ovšem nic nemění na tom, že je opět upřednostňováno zachovávat participium neměnné.

c) shoda u slovesa **INCONTRARE**

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>ci hai incontrato</i>	1	<i>ci hai incontrati / incontrate</i>	0 / 0
<i>ci ha incontrato</i>	8	<i>ci ha incontrati / incontrate</i>	5 / 0
<i>ci avete incontrato</i>	1	<i>ci avete incontrati / incontrate</i>	0 / 0
<i>ci hanno incontrato</i>	7	<i>ci hanno incontrati / incontrate</i>	1 / 0
CELKEM	17	CELKEM	6

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>vi ho incontrato</i>	23	<i>vi ho incontrati / incontrate</i>	3 / 0
<i>vi ha incontrato</i>	4	<i>vi ha incontrati / incontrate</i>	0 / 0
<i>vi abbiamo incontrato</i>	36	<i>vi abbiamo incontrati /</i>	2 / 2

		<i>incontrate</i>	
<i>vi hanno incontrato</i>	1	<i>vi hanno incontrati / incontrate</i>	0 / 0
CELKEM	64	CELKEM	7

	Počet výskytů celkem
Neměnný tvar participia	81
Shoda participia	13

I u slovesa *incontrare* se zachovává participium spíše neměnné, než aby se shodovalo. Jak ukazují výsledky, ke shodě se těmito zájmeny v ženském rodě opět dochází hodně zřídka, respektive téměř vůbec.

d) shoda u slovesa **INVITARE**

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>ci hai invitato</i>	6	<i>ci hai invitati / invitate</i>	2 / 1
<i>ci ha invitato</i>	255	<i>ci ha invitati / invitate</i>	156 / 10
<i>ci avete invitato</i>	4	<i>ci avete invitati / invitate</i>	2 / 0
<i>ci hanno invitato</i>	106	<i>ci hanno invitati / invitate</i>	15 / 6
CELKEM	371	CELKEM	192

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>vi ho invitato</i>	13	<i>vi ho invitati / invitate</i>	7 / 0
<i>vi ha invitato</i>	17	<i>vi ha invitati / invitate</i>	3 / 0
<i>vi abbiamo invitato</i>	11	<i>vi abbiamo invitati / invitate</i>	2 / 0
<i>vi hanno invitato</i>	4	<i>vi hanno invitati / invitate</i>	0 / 0
CELKEM	45	CELKEM	12

	Počet výskytů celkem
Neměnný tvar participia	416
Shoda participia	204

U slovesa *invitare* dochází ke shodě participia se zájmeny *ci*, *vi* poměrně často. Shoda participia se nicméně dle zjištěných výsledků vyskytuje převážně s předcházejícím zájmenem *ci*, u kterého občas shodujeme i se zájmenem v ženském rodě. U zájmena *vi* korpus nenašel žádné takové případy. Participium se však opět nejčastěji vyskytuje v neměnné podobě.

e) shoda u slovesa **SCOPRIRE**

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>ci hai scoperto</i>	3	<i>ci hai scoperti / scoperte</i>	1 / 0
<i>ci ha scoperto</i>	8	<i>ci ha scoperti / scoperte</i>	27 / 0
<i>ci avete scoperto</i>	1	<i>ci avete scoperti / scoperte</i>	2 / 0
<i>ci hanno scoperto</i>	8	<i>ci hanno scoperti / scoperte</i>	11 / 0
CELKEM	20	CELKEM	41

Neměnný tvar participia	Počet výskytů	Shoda participia	Počet výskytů
<i>vi ho scoperto</i>	31	<i>vi ho scoperti / scoperte</i>	8 / 0
<i>vi ha scoperto</i>	5	<i>vi ha scoperti / scoperte</i>	1 / 0
<i>vi abbiamo scoperto</i>	1	<i>vi abbiamo scoperti / scoperte</i>	0 / 0
<i>vi hanno scoperto</i>	4	<i>vi hanno scoperti / scoperte</i>	0 / 0
CELKEM	41	CELKEM	9

	Počet výskytů celkem
Neměnný tvar participia	61
Shoda participia	50

U tohoto slovesa jsou výsledky opravdu zajímavé. Případů, kdy se participium zachovává neměnné je pouze o něco málo více než těch, ve kterých se participium shoduje. Avšak podle výsledků, předchází-li participiu slovesa *scoprire* zájmeno *ci*, nastává většinou shoda s tímto zájmenem. Ke shodě ale dochází pouze se zájmenem v rodě mužském. Ze zjištěných výsledků lze tedy vyzorovat, že pokud předchází participiu slovesa *scoprire* zájmeno *ci*, provádíme shodu s tímto zájmenem. Pokud však předchází participiu zájmeno *vi*, participium ponecháváme zpravidla neměnné.

Na základě analýzy jednotlivých sloves můžeme tedy říci, že shoda participia s předcházejícím osobním zájmenem v množném čísle je poměrně častá. Vyskytuje se však hlavně s osobním zájmenem *ci*. Shoda s těmito zájmeny v ženském rodě se vyskytuje pouze zřídka. Zpravidla ovšem opět zachováváme participium neměnné.

4.1.3 Shrnutí zjištěných výsledků

Nyní si shrneme u všech sloves zjištěné výsledky. Ke každému slovesu vytvořím tabulku, ve které porovnam výsledky ověřování shody se zájmeny v jednotném a následně množném čísle. Ze vzniklých údajů se pokusím vyvodit nějaký závěr.

VEDERE		
Přímý předmět	Počet výskytů	
	Neměnný tvar participia	Shoda participia
os. zájmeno v j.č.: <i>mi, ti</i>	2392	425
os. zájmeno v mn.č.: <i>ci, vi</i>	1016	580
CELKEM	3408	1005

Participium slovesa *vedere* tedy ve většině případů zůstává neměnné. Z tabulky vyplývá, že se častěji vyskytují případy, kde mu předchází osobní zájmena v jednotném čísle. Shoda se však častěji realizuje se zájmeny v čísle množném.

SORPRENDERE		
Přímý předmět	Počet výskytů	
	Neměnný tvar participia	Shoda participia
os. zájmeno v j.č.: <i>mi, ti</i>	730	41
os. zájmeno v mn.č.: <i>ci, vi</i>	166	99
CELKEM	896	140

Participium slovesa *sorprendere* se také vyskytuje nejčastěji v neměnném tvaru. Participiu opět běžněji předchází osobní zájmena v jednotném čísle a častěji se shoduje s předcházejícími osobními zájmeny v čísle množném.

INCONTRARE		
Přímý předmět	Počet výskytů	
	Neměnný tvar participia	Shoda participia
os. zájmeno v j.č.: <i>mi, ti</i>	187	59
os. zájmeno v mn.č.: <i>ci, vi</i>	81	13
CELKEM	268	72

Participia slovesa *incotrare* zůstávají zpravidla neměnná. Nejčastěji mu předchází osobní zájmena v jednotném čísle, se kterými se narozdíl od zájmen v čísle množném shoduje běžněji.

INVITARE		
Přímý předmět	Počet výskytů	
	Neměnný tvar participia	Shoda participia
os. zájmeno v j.č.: <i>mi, ti</i>	819	118
os. zájmeno v mn.č.: <i>ci, vi</i>	416	204
CELKEM	1235	322

U slovesa *invitare* převládají případy zachování neměnného tvaru participia. Případů, kdy mu předcházejí osobní zájmena v jednotném čísle se vyskytuje opět více. Shoda se však běžněji provádí se zájmeny v čísle množném.

SCOPRIRE		
Přímý předmět	Počet výskytů	
	Neměnný tvar participia	Shoda participia
os. zájmeno v j.č.: <i>mi, ti</i>	173	33
os. zájmeno v mn.č.: <i>ci, vi</i>	61	50
CELKEM	234	83

U slovesa *scoprire* opět nejčastěji zachováváme participium neměnné. Stejně jako u všech předchozích sloves participiu nejčastěji předchází osobním zájmeno v jednotném čísle. A jako u většiny analyzovaných sloves shodujeme běžněji se zájmeny v množném čísle.

Podle zjištěných výsledků zůstává u všech analyzovaných sloves ve většině případů participium neměnné. Případy shody participia se sice vyskytují, nicméně nejsou tak běžné. Participiu nejčastěji předcházejí osobní zájmena v jednotném čísle *mi* a *ti*. Shoda se však běžněji provádí se zájmeny v množném čísle. V tomto případě pak nejčastěji shodujeme se zájmeny mužské rodu. Shoda se zájmeny rodu ženského se vyskytuje pouze zřídka.

Přestože jsme si ověřovali shodu participia s předcházejícími zájmeny ve funkci přímého předmětu pouze na malém vzorku sloves, lze předpokládat, že podobně tomu bude i u ostatních přechodných sloves, vzhledem k jejich stejným morfologickým vlastnostem. Na základě této analýzy si tedy troufám říct, že ke shodě participia s předcházejícími osobními zájmeny ve funkci přímého předmětu zpravidla nedochází.

4.2 Shoda participia se zájmenou částicí *ne*

Participium lze kromě osobních zájmen v 1. a 2. osobě jednotného a množného čísla shodovat i se zájmenou částicí *ne*, pokud participiu předchází. Italští gramatikové uvádějí, že ačkoliv je tato shoda nepovinná, bývá často preferována. Pokusím se tedy ověřit, zda je tomu opravdu tak.

V tomto případě budu pracovat se slovesy *mangiare*, *comprare*, *bere*, *mandare* a *leggere*. I tato slovesa jsem si vybrala z toho důvodu, že se často vyskytovala v příkladech na nepovinnou shodu s touto zájmenou částicí. Proto se domnívám, že se bude shoda na těchto slovesech dobře demonstrovat.

Pro každé sloveso opět vytvořím tabulku, ve které vždy uvedu počet výskytů neměnného tvaru participia ve všech možných osobách a počet výskytů tvarů, které se s touto zájmenou částicí shodují. Zaměřím se pouze na výskyt shody obecně. Renzi, Salvi a Cardinalettiová ještě upozorňují na případy, kdy je zájmenná částice *ne* doprovázena přesným údajem množství. V takové situaci může být shoda provedena dvojím způsobem: buď se zmíněným údajem množství, nebo s příslušným podstatným jménem. Tyto dva způsoby shody však už rozlišovat nebudu, jelikož ať už dojde ke shodě jedním, či druhým způsobem, celkový výsledek to nijak neovlivní.

Vzniklé výsledky na závěr porovnáám a budu je konfrontovat s tvrzením italských gramatiků.

a) shoda u slovesa *MANGIARE*

	Neměnný tvar participia	Shoda participia		
		mangiato	mangiata	mangiati
ne ho	50	17	25	19
ne hai	2	3	1	2
ne ha	23	6	7	16
ne abbiamo	7	3	2	2
ne avete	1	0	0	0
ne hanno	6	1	0	4
CELKEM	89	30	35	43
		108		

Dle korpusu se u slovesa *mangiare* vyskytuje shoda se zájmenou částicí *ne* o něco častěji, než případy, kdy zachováváme participium neměnné. Rozdíl mezi oběma případy však není velký.

U neměnného tvaru participia však opět vyvstává otázka, zda mluvčí shodu pouze neprovedl, nebo naopak shodoval s předcházející zájmenou částicí *ne*, která zastupuje podstatné jméno rodu mužského v jednotném čísle. Pouze z tvaru participia to ovšem nepoznáme. Tento problém se bude vyskytovat u všech sloves. Tím mohou být získané údaje poněkud zkreslené.

Jak však uvidíme v následujících tabulkách, u analyzovaných sloves většinou převládají případy shody participia s touto částicí. Pokud bychom tedy odečetli z neměnného tvaru participia případy shody se zájmenou částicí *ne*, která představuje podstatné jméno rodu mužského v jednotném čísle, a následně ji připočítali do výskytů shody s touto částicí, pouze by se zvýšil počet výskytů shody. Vzhledem k tomu, že téměř u všech sloves již tato shoda převládá, nemělo by to tedy v konečném důsledku výsledky nijak výrazně ovlivnit. Proto se domnívám, že zjištěné výsledky budou stále adekvátně vypovídat o dané problematice. Budu tedy dále pokračovat v analýze se zbývajících slovesy.

b) shoda u slovesa *COMPRARE*

	Neměnný tvar participia	Shoda participia			
	comprato	comprata	comprati	comprate	
ne ho	67	26	56	26	
ne hai	4	0	1	7	
ne ha	31	17	14	4	
ne abbiamo	6	2	5	1	
ne avete	0	0	0	0	
ne hanno	2	0	6	1	
CELKEM	110	45	82	39	
		166			

U slovesa *comprare* se také shoda se zájmenou částicí *ne* realizuje častěji. V tomto případě je rozdíl mezi oběma výskyty o něco výraznější, než v předešlém případě.

c) shoda u slovesa *BERE*

	Neměnný tvar participia	Shoda participia			
	bevuto	bevuta	bevuti	bevute	
ne ho	19	2	11	7	
ne hai	7	4	3	0	
ne ha	16	2	2	1	
ne abbiamo	2	2	1	2	
ne avete	0	0	0	0	
ne hanno	4	1	1	0	
CELKEM	48	11	18	10	
		39			

U tohoto slovesa se dle korpusu zachovává častěji participium neměnné. Nicméně rozdíl mezi oběma případy je téměř zanedbatelný. Jak jsem však uvedla u slovesa *mangiare*, je otázkou, zda se jedná opravdu o neměnné participium, či došlo ke shodě s předcházející částicí představující rod mužský. Tento výsledek tedy není úplně směrodatný.

d) shoda u slovesa *MANDARE*

	Neměnný tvar participia	Shoda participia		
		mandato	mandata	mandati
ne ho	5	4	13	27
ne hai	0	1	2	1
ne ha	14	9	12	14
ne abbiamo	1	0	2	3
ne avete	0	0	0	1
ne hanno	11	0	4	2
CELKEM	31	14	33	48
		95		

U participia slovesa *mandare* se opět častěji realizuje shoda s předcházející zájmennou částicí *ne*. U tohoto slovesa je rozdíl v četnosti výskytů mezi oběma případy výraznější.

e) shoda u slovesa *LEGGERE*

	Neměnný tvar participia	Shoda participia		
		letto	letta	letti
ne ho	192	21	161	93
ne hai	10	0	1	2
ne ha	48	3	14	4
ne abbiamo	9	0	11	23
ne avete	10	1	0	0
ne hanno	14	0	3	7
CELKEM	283	25	190	129
		344		

Počet případů shody se zájmennou částicí *ne* výrazně převládá i u participia slovesa *leggere*.

4.2.1 Shrnutí zjištěných výsledků

U všech sloves, která jsem analyzovala, se vyskytují jak případy shody participia s předcházející zájmennou částicí *ne*, tak případy, kdy se participium zachovává

neměnné. Tato zjištění tedy korespondují s tvrzením italských gramatiků, že ke shodě participia s předcházející zájmenou částicí *ne* může, ale nemusí dojít.

Kromě slovesa *bere* převládají u všech zbylých sloves případy, kdy se minulé přičestí shoduje s předcházející zájmenou částicí *ne*. Tato částice může zastupovat podstatné jméno mužského i ženského rodu v jednotném či množném čísle. Ze zjištěných výsledků však nelze jednoznačně určit, s jakým rodem a číslem se participium shoduje nejčastěji. U každého slovesa je tomu jinak.

Rozdíly mezi výskyty shody a zachováním neměnného tvaru participia nejsou ani v jednom případě nijak markantní, přesto je však evidentní, že shoda participia se v těchto případech realizuje častěji. Z toho lze vyvodit, že shoda participia se zájmenou částicí *ne* je mluvčími preferována více než samotné zachování neměnného tvaru participia. Tímto se tedy potvrzuje tvrzení Salviho a Vanelliové, že shoda se zájmenou částicí *ne* je sice nepovinná, nýbrž preferovaná.

Závěr

V této bakalářské práci byly stanoveny dva cíle. Hlavním cílem práce bylo ověřit, nakolik jsou předpokládaná pravidla nezávazné shody v italštině dodržována v italských textech. Dalším úkolem bylo srovnat pravidla shody minulého přičestí s předmětem přímým v italštině s pravidly pro shodu participia ve francouzštině.

První část práce poskytla detailní přehled jednotlivých pravidel pro shodu minulého přičestí v obou jazycích. Všechna pravidla byla názorně doplněna o konkrétní příklady. Jednotlivá pravidla obou jazyků pro shodu minulého přičestí byla následně srovnána. Dalo by se předpokládat, že budou pravidla obou těchto jazyků podobná, když se v obou případech jedná o románský jazyk. Ze srovnání ale vyplynulo, že se naprosto odlišují. Oba jazyky se shodovaly pouze v jednom bodě. Shodu minulého přičestí shodně realizují pouze v případě, že participiu předchází přímý předmět vyjádřený osobním zájmenem ve 3. osobě jednotného či množného čísla *lo, la, li, le / le, la, les*. Pro ostatní případy má každý jazyk jiná pravidla. Tato část dále posloužila jako teoretický základ pro druhou, analytickou část.

Analytická část měla za úkol ověřit, nakolik se uváděná pravidla pro nezávaznou shodu minulého přičestí ve skutečnosti opravdu dodržují. Výzkum byl prováděn pomocí jazykového korpusu itWaC, ve kterém se zjišťovala frekvence výskytu shody u vybraného vzorku sloves. Zkoumání výskytu nepovinné shody participia bylo omezeno pouze na případy, kdy minulému přičestí předcházel přímý předmět vyjádřený osobním zájmenem v 1. či 2. osobě jednotné či množného čísla *mi, ti, ci, vi* a kdy mu předcházel přímý předmět vyjádřený zájmenou částicí *ne*.

Ze zjištěných výsledků vyplývá, že participium zůstává v případě, kdy mu předchází přímý předmět vyjádřený zájmenem *mi, ti, ci* nebo *vi*, zpravidla neměnné. Ve druhém případě, tzn. s předcházející zájmenou částicí *ne* ve funkci přímého předmětu, však participium spíše shodujeme.

Závěrem lze tedy konstatovat, že výsledky obou případů tedy nakonec opravdu odpovídají pravidlům uvedeným v italských gramatikách.

Tato práce zkoumala výskyt nepovinné shody pouze u dvou hlavních případů. Existují však ještě další případy, ve kterých můžeme shodu realizovat. Jde konkrétně o shodu s předcházejícím přídavným jménem *quanto* a o shodu participia ve vztahné větě,

je-li přímý předmět obsažen ve větě řídicí. Tyto dva případy by tedy mohly být předmětem dalšího zkoumání.

Resumé

In questa tesi sono stati stabiliti due obiettivi. L'obiettivo principale è stato quello di verificare fino a che punto sono rispettate le regole dell'accordo facoltativo del participio passato in italiano. Un altro obiettivo è stato quello di confrontare le regole dell'accordo del participio passato con il complemento oggetto diretto in italiano con le regole dell'accordo del participio passato in francese.

La prima parte della tesi ha fornito un sommario dettagliato delle regole dell'accordo del participio passato in entrambe le lingue. Tutte le regole sono state integrate dagli esempi concreti e poi sono state reciprocamente confrontate. Anche se si potrebbe presumere che le regole di queste lingue saranno simili considerando che si tratta in entrambi i casi della lingua romanza, in realtà differiscono molto. Esiste solo un caso in cui le regole di entrambe le lingue corrispondono. L'accordo del participio passato si realizza ugualmente in entrambe le lingue solo nel caso in cui è preceduto dal complemento oggetto diretto espresso dal pronome personale *lo, la, li, le / le, la, les*. Per gli altri casi ogni lingua si attiene alle regole diverse. Inoltre, questa parte ha servito anche come un fondamento teorico per la seconda parte analitica.

L'obiettivo della parte analitica è stato quello di verificare fino a che punto sono in realtà rispettate le regole dell'accordo facoltativo. La ricerca è stata condotta per mezzo di corpus itWaC in cui sono state fatte delle ricerche della presenza dell'accordo con un campione selezionato di verbi. La ricerca è stata limitata ai due casi seguenti: il participio passato preceduto dal complemento oggetto diretto espresso dai pronomi personali *mi, ti, ci, vi* e il participio passato preceduto dalla particella pronominale *ne*.

I risultati della ricerca mostrano che il participio passato preceduto dai pronomi personali *mi, ti, ci, vi* rimane di regola invariabile. Nel secondo caso però, l'accordo del participio passato preceduto dalla particella pronominale *ne* nella funzione del complemento oggetto diretto si preferibilmente realizza.

In conclusione è possibile constatare che i risultati di entrambi i casi alla fine corrispondono alle regole previste dalle grammatiche italiane.

Questa tesi si occupava della presenza dell'accordo del participio passato solo in due casi più frequenti. Tuttavia, esistono anche altri casi in cui possiamo realizzare l'accordo. Si tratta in particolare dell'accordo del participio passato con l'aggettivo interrogativo *quanto* e dell'accordo del participio passato nella proposizione relativa se è

il complemento oggetto diretto espresso nella proposizione reggente. Questi due casi potrebbero quindi essere l'oggetto di un'altra ricerca.

Seznam použité literatury

DARDANO, Maurizio a Pietro TRIFONE. *La nuova grammatica della lingua italiana*. Bologna: Zanichelli, 1997. ISBN 978-88-08-10462-7.

DENIS, Delphine a Anne SANCIER-CHATEAU. *Grammaire du français*. Paris: Librairie Générale Française, 1994. ISBN 22-531-6005-9.

FRONTIER, Alain. *La grammaire du français*. Paris: Belin, 1997. ISBN 2-7011-1649-X.

GREVISSE, Maurice, André GOOSSE a Marie-Anne GREVISSE. *Nouvelle grammaire française*. Bruxelles: De Boeck & Larcier, 1995. ISBN 2-8011-1098-1.

HAMPLOVÁ, Sylva. *Mluvnice italštiny: Grammatica italiana*. Praha: Leda, 2004. ISBN 80-733-5041-6.

HENDRICH, Josef, Jaromír TLÁSKAL a Otomar RADINA. *Francouzská mluvnice*. Plzeň: Fraus, 2001. ISBN 80-723-8064-8.

HOUZIAUX, Joseph. *Précis méthodique de grammaire française: à l'usage de l'enseignement moyen et technique du 1er degré : manuel entièrement conforme aux dernières prescriptions ministérielles en matière de terminologie*. Namur: Wesmael-Charlier, 1970.

PEŠEK, Ondřej. La norme et la dynamique historiques – le cas de l'accord du participe passé après le verbe avoir en français. *Écho des études romanes* [online]. 2007, roč. 3, 1-2 [cit. 2015-04-28]. Dostupné z: http://www.eer.cz/files/eer_III-1-05-Pesek.pdf

RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI a Anna CARDINALETTI. *Grande grammatica italiana di consultazione: II. I sintagmi verbale, aggetivale, avverbiale. La subordinazione*. Bologna: il Mulino, 1991. ISBN 88-15-08084-8.

SALVI, Giampaolo a Laura VANELLI. *Nuova grammatica italiana*. Bologna: il Mulino, 2004. ISBN 978-88-15-09960-0.

SERIANNI, Luca. *Grammatica italiana: Italiano comune e lingua letteraria*. Novara: UTET Università, 2007. ISBN 978-88-6008-057-8.

TAIŠLOVÁ, Jitka. *Mluvnice francouzštiny*. Praha: Leda, 2002. ISBN 80-733-5004-1.

Internetové zdroje

Internetový korpus itWaC

Baroni, M. – Bernardini, S. – Ferraresi, A. – Zanchetta, E.: *itWaC*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2013. Dostupný z WWW: <http://www.korpus.cz>